

Петрова А. І. спрямоване навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах / А. І. Петрова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Випуск 42 / Редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. – С. 323-326.

УДК 378:371

А.І. Петрова
м. Вінниця, Україна

Професійно спрямоване навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах

Постановка проблеми. Ефективність освітніх реформ в Україні визначається якістю праці педагогів. Тому реорганізація сучасної системи освіти повинна супроводжуватися суттєвими новими змінами в професійній підготовці майбутніх учителів. Останнім часом у галузі професійної освіти відбуваються істотні зрушення щодо рівня підготовки майбутніх фахівців володіння іноземними мовами, значення набувають практичні навички, які передбачають знання іноземної мови для професійного спілкування, вміння активно використовувати їх у виробничій діяльності. Тому професійно спрямоване навчання іноземних мов має стати одним із пріоритетних завдань вищої педагогічної освіти.

Постановка проблеми. Аналіз науково-методичної літератури показує, що проблемою професійно спрямованого навчання в дидактиці й лінгвістиці опікувалися Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, Ф.А. Дістервег, Д.Ж.Локк, М.А. Добролюбов, К.Д. Ушинський та ін.

Досліджуючи проблему професійно спрямованого навчання, представники різних галузей сучасної науки звертались до мови, оскільки мова є інструментом, який дозволяє людині краще орієнтуватися в житті, сприяє підвищенню загальної культури, професійного зростання.

Тому **метою** статті є проаналізувати та узагальнити чинники успішного професійно спрямованого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Професійна спрямованість навчання дозволяє забезпечити орієнтацію кожного компонента на успішне формування особистості майбутнього педагога, його знань, умінь, творчого мислення, на розвиток професійних здібностей. Професійна спрямованість – це одна з важливих характеристик курсу іноземної мови як навчальної дисципліни, покликана разом з іншими науками формувати професійну освіту студента.

Без сумніву професійна спрямованість процесу навчання залежить від організації навчальної діяльності. На цей процес впливають внутрішні (психологічні особливості студента, мотивація, його підготовленість) і зовнішні (оцінка його діяльності оточуючими) психолого-педагогічні умови.

Вивчення наукової літератури дозволяє стверджувати, що процес реалізації принципу професійної спрямованості в педагогічному навчальному закладі повинен передбачати вивчення автентичного матеріалу, пов'язаного зі специфікою професійного напрямку майбутніх педагогів. Навчання усного та писемного мовлення має бути пов'язане з розвитком іншомовної компетенції для ведення розмови зі спеціальності, обміном досвідом із зарубіжними колегами, анотуванням і реферуванням наукового професійно спрямованого тексту.

Навчання спілкування іноземною мовою зобов'язане бути професійно спрямованим, оскільки забезпечує формування умінь і навичок комунікації в галузі майбутньої професії. Суб'єкт-суб'єктні відносини, які базуються на комунікативному обміні, в процесі вивчення іноземної мови збагачують особистість студента, накопичується досвід спілкування, реалізуються певні життєві й професійні цілі. Згідно з особистісно-діяльнісним підходом і стратегією співпраці, у центрі навчання постає особистість, мета навчання і виховання повинна гармонійно поєднуватися як з метою життя індивіда, так і життям суспільства.

Використання у викладанні іноземних мов діяльнісних методів, які дозволяють вже в аудиторіях набувати досвіду спілкування, навички професійного підходу до розв'язання навчальних завдань, надзвичайно важливе для стимулювання активності студентів, потреби у саморозвитку. Діяльнісні методи передбачають залучення студентів до вирішення проблем, максимально наближених до професійної практики. При цьому важливо, щоб оцінювались не лише знання, але й творча самостійність, професійно-етичний аспект, тобто студенти вирішують навчальне завдання згідно зі своїми моральними переконаннями, показуючи знання іноземної мови, спеціальних і гуманітарних дисциплін. [3]

Отже, можна констатувати, що іноземна мова як навчальна дисципліна, яка входить у структуру змісту вищої педагогічної освіти, має високі потенційні можливості для формування важливих особистісних якостей майбутніх педагогів. Успішне опанування іноземною мовою стимулює процес самовдосконалення, забезпечує професійне зростання.

Доцільно організовані заняття з іноземної мови, в процесі яких реалізується ідея професійно спрямованого навчання, сприяють підвищенню фахового рівня студентів на основі сформованої мовної компетентності. Інтеграція іноземної мови в систему професійної підготовки майбутніх педагогів розширює можливості іншомовної комунікації, створює надійну основу для модернізації фахової підготовки у вищих навчальних закладах (далі ВНЗ).

Сьогодні в сучасній педагогічній науці спостерігається суттєва зацікавленість мовною освітою в немовних навчальних закладах. Професійний підхід щодо навчання іноземних мов базується на встановленні інтегративних зв'язків змісту професійно орієнтованого навчання із загальним курсом іноземної мови, що відображається в навчальних програмах, підручниках, посібниках. Сама іноземна мова впливає на зміст і формування концептуальних основ багатьох спеціальних дисциплін, оскільки думка завжди відображається в мові. За допомогою іноземної мови відбувається

уточнення термінологічних і концептуальних диференціювань та змісту професійно-релевантних дисциплін, що сприяє розвитку професійного інтелекту, навичок спілкування спеціалістів у професійній галузі.

Іноземна мова може бути як загальноосвітнім, так і професійним предметом. Інформаційний аспект та комунікативно-пізнавальна цінність мовного матеріалу розширюють межі пізнавального інтересу студентської молоді. Поринаючи в ситуації професійного спілкування, вони не просто оволодівають знаннями з предмета «іноземна мова», але й засвоюють досвід виробничої діяльності, який постійно трансформується. Коли студенти – майбутні педагоги – розуміють, що заняття з іноземної мови сприяють їхній кращій обізнаності щодо обраної професії, то вивчення цієї дисципліни набуває особистісного сенсу і стає основою формування професійних якостей.

Таким чином, орієнтація педагогічного процесу на вибудовування професійної кар'єри починається з процесом навчання у ВНЗ. На нашу думку професійно спрямоване навчання іноземних мов здійснюватиметься успішно, якщо на заняттях з іноземної мови відбуватиметься знайомство з національною культурою і культурою країни, мова якої вивчається; здійснюватиметься розвиток комунікативних навичок і створюватимуться можливості для особистісної рефлексії; актуалізуватиметься особистісно-професійна цілеспрямованість.

Для забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих педагогічних навчальних закладів необхідно донести їм, що висока кваліфікація передбачає не лише розвинений професіоналізм, але й загальну культуру, широку ерудицію, високу громадянськість особистості. За таких умов гостро постає питання фахової підготовки вчителя, як знавця іншомовної культури, її історії, соціального устрою, усіх особливостей міжкультурної комунікації. Взаємозв'язок мови й культури є загальновизнаним фактом. Кожний компонент цього зв'язку залежить один від одного. Мова є засобом спілкування, ідентифікації, соціалізації й залучення особистості до культурних цінностей, а культура потребує співрозмовника, наслідувача

обміну цінностями. Бути в культурі – значить спілкуватися, оскільки культура діалогічна за своєю природою [1].

Вивчення іноземних мов за своєю специфікою є орієнтованим на розуміння загальних проблем світу, прагнення до взаємодії і взаєморозуміння, яке можна досягти за наявності урахування соціокультурного фактору навчання іншомовної комунікації. У даному випадку необхідно відмітити, що іноземна мова є саме тим предметом, який не лише сприяє інтелектуальному розвитку, а дозволяє реалізувати комунікативні бажання, інформує про культуру інших країн, і таким чином стимулює потребу особистісно-професійного самовдосконалення. Весь педагогічний процес у ВНЗ базується на культурологічній взаємодії, оскільки суб'єкт-суб'єктні відносини сприяють взаємозбагаченню. Ми розглядаємо культуру як середовище життєдіяльності людини, визначити місце в якому має освіта, яка покликана реалізувати індивідуальний підхід до людини, допомогти їй знайти культурний додаток своїх внутрішніх потреб.

Освітній процес у ВНЗ повинен бути націлений на отримання результатів під час навчальної діяльності. Для підвищення рівня активності студентів на заняттях та їх подальшого прагнення до професійного розвитку необхідно досягти розуміння інформації, яка транслюється, і яка побудована на взаємодії учасників педагогічного процесу. Така модель організації заняття передбачає постійний зворотній зв'язок, активність, творче переосмислення знань та рефлексію. Тому наступною принципово важливою умовою, яка підвищує ефективність особистісно-професійного самовдосконалення майбутніх педагогів, можна вважати здатність до рефлексії і комунікативну компетентність студентів. Студенти, які активно беруть участь у навчальному процесі, вміють дискутувати, доводити, переконувати й надалі активно проявляють себе в професійній діяльності, удосконалюють свої особистісні якості, сомозбагачуються духовно і морально.

Завдання педагога полягає в тому, щоб спонукати студента інтерпретувати навчальний матеріал згідно власної позиції, це створює таку

мовну атмосферу, яка визначає особливий стиль взаєморозуміння, який сприяє самопізнанню особистості. Мова йде про рефлексію – «процес пізнання самого себе, осягнення власних дій та їх законів» [5, с.14]; розумовий процес, спрямований на структурування або переструктурування досвіду, проблеми, знання чи уявлень [6].

Рефлексія може бути основою різноманітних видів діяльності студентів в процесі їх професійного самовдосконалення: навчального, науково-дослідницького, виховного. В процесі прослуховування навчального матеріалу, студенти повинні спрямовувати свої інтелектуальні зусилля, свою діяльність не на запам'ятовування, а на розуміння через прийняття себе. Роль же викладача полягає не у впевненому переказі наукової істини, а в її дослідженні разом зі студентами в процесі навчального заняття, оскільки вища школа є нерозривною єдністю викладання і дослідження, тобто викладання через дослідження, яке відбувається в присутності студентів. [2]

Властивість рефлексії завжди пов'язана з комунікативною компетентністю – вмінням спілкуватись, будувати міжособистісні відносини, висловлювати свої думки, відстоювати активну особисту й професійну позицію. Педагогічний процес навчання студентів іноземної мови спрямований на розвиток цих властивостей. Теми, які імітують реально-можливі, активізують мислительну діяльність студентів, розвивають творчу уяву, допомагають розвивати культуру діалогічного спілкування, сприяють розвитку рефлексії. Різноманітні педагогічні імпровізації сприяють «пробудженню проблемного, ціннісного бачення педагогічних явищ, несуть глибинну особистісну мотивацію досліджень» [4, с. 51].

Так, якщо в процесі вивчення іноземних мов достатньо високо розвинені комунікативні здібності студентів і здатність до рефлексії, то можна говорити про успішне педагогічне керівництво процесом особистісно-професійного самовдосконалення. Не випадково, в останній час великого значення надається не лише професійним характеристикам, а особливо підкреслюється комунікативна компетентність майбутнього фахівця. Крім того, саме

рефлексія є основою креативного мислення, що так необхідно в самостійній професійній діяльності.

На успішність реалізації цієї мети впливають різні умови, зокрема, в результаті дослідження ми прийшли до висновку про важливість актуалізації особистісно-професійної цілеспрямованості.

Іноземна мова може зіграти в цьому процесі вирішальну роль. Учасники педагогічної взаємодії, вступаючи в діалогічне спілкування, «усвідомлюють особистісні смисли», що активізує процес оволодіння знаннями, дає можливість зрозуміти їх застосування в подальшій практичній діяльності, спонукає до самостійної, науково-дослідницької і творчої роботи.

Важливого значення для актуалізації особистісно-професійної цілеспрямованості має самостійна робота як складова частина науково-дослідницької діяльності студента. Займаючись дослідницькою діяльністю, студент, як правило, ставить перед собою мету – вивчити проблему для подальшого застосування отриманих знань в практичній чи науковій роботі. Написання і захист рефератів, курсових і дипломних робіт іноземною мовою відкриває нові перспективи для реалізації поставлених цілей і особистісно-професійного зростання.

Вихованню і навчанню студентів в атмосфері творчості сприяє застосування різноманітних активних методів навчання. Ділова гра, презентації, захист проєктів, ведення фрагменту уроку, які застосовуються на заняттях поглиблюють теоретичні знання, стимулюють пізнавальну діяльність студентів, активізують їхню особистісну позицію, особистісно-професійну цілеспрямованість. Студент, беручи участь у ділових і рольових іграх, не лише здобуває знання, виробляє вміння і навички, а й вчиться спілкуватись, віддаючи при цьому перевагу певному стилю поведінки. Педагогічний процес будується на принципах особистісного спілкування, основою яких є довіра, підтримка, повага думки іншого. Навички спілкування, отримані на таких заняттях, сприяють підготовці студентів до взаємодії з учнями та співробітниками в подальшій практичній діяльності, виробленні

колегіального рішення. Таким чином, середовищем актуалізації особистісно-професійної цілеспрямованості студента є вищий навчальний заклад з раціонально-організованим процесом, спрямованим на розвиток творчого мислення, стимулювання самостійної і науково-дослідницької роботи. Тому таку важливу роль відіграє навчання спілкування, що базується на підтримці, повазі, розумінні.

Висновки. З огляду на вищесказане можна зробити висновки, що важливими умовами, які забезпечують якісне професійно спрямоване навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах є знайомство з культурою народу, мова якого вивчається, можливість рефлексії і розвиток комунікативної компетенції та актуалізації особистісно-професійної цілеспрямованості. Всі ці умови найбільш продуктивно впливають на особистісно-професійне самовдосконалення майбутніх педагогів, якщо мова йде про оновлену освіту, в центрі якої знаходиться особистість студента, з його неповторною індивідуальністю, інтелектуальними і фізичними можливостями, цілями і прагненнями.

Література:

1. Викторова Л. Г. Диалоговая концепция культуры М.М. Бахтина – В. С. Библера [Электронный ресурс] – Л.Г. Викторова // Парадигма: Журнал межкультурной коммуникации – №1 – режим доступа: <http://res.krasu.ru/paradigma/1/6.htm>.
2. Гапоненко Л. Развитие рефлексии как психологического механизма коррекции профессиональной поведения у педагогическом общении / Л. Гапоненко // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 14-16.
3. Гнатюк Д.О. Системно-діяльнісний підхід як основа організації ефективного навчання // Д.О. Гнатюк – Педагогічний пошук – №4 (80), 2013. – С.33-37.
4. Лісниченко А. П. Методичні рекомендації для викладачів вищих педагогічних закладів щодо формування готовності майбутнього

вчителя до творчої самореалізації в професійній діяльності / А. П. Лісниченко. – Вінниця, 2008. – 63 с.

5. Рудницька О. П. Творча діяльність учителя і рефлексія / О. П. Рудницька // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць / ред. кол. : Н. В. Гузій та ін. – К, 1997. – С.14-17.
6. Hatton N. Reflection in teacher education. Towards definition and implementation / N. Hatton, D. Smith // Teaching and Teacher education. – 1995. – Vol. 11. Iss. 1. – Pp. 33- 49.

У статті розглядаються особливості професійно спрямованого навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах. Виявлено, що професійно спрямоване навчання іноземних мов здійснюватиметься успішно, якщо відбуватиметься знайомство з національною культурою і культурою країни, мова якої вивчається; здійснюватиметься розвиток комунікативних навичок і створюватимуться можливості для особистісної рефлексії; актуалізуватиметься особистісно-професійна цілеспрямованість.

Ключові слова: професійно спрямоване навчання, вищі педагогічні навчальні заклади, навчання іноземних мов.

В статье рассматриваются особенности профессионально ориентированного обучения иностранных языков в высших педагогических учебных заведениях. Выявлено, что успешный результат профессионально ориентированного обучения иностранных языков возможен, если будет осуществляться ознакомление с национальной культурой и культурой изучаемого языка; будут развиваться коммуникативные навыки и создаваться условия для личностной рефлексии; будет актуализироваться личностно-профессиональная целеустремленность.

Ключевые слова: профессионально ориентированное обучение, высшие педагогические учебные заведения, обучение иностранных языков.

The peculiarities of professional oriented teaching of foreign languages in higher teacher training institutions are described in the article. It is exposed and substantiated that professional oriented teaching of foreign languages will be a success if students familiarize with national and foreign cultures; communicative skills and terms for individual reflection are developed; individual professional commitment is actualized.

Key words: professional oriented teaching, teacher training institutions, teaching of foreign languages.